

Sygn. akt *I ACa 691/17*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 września 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: **SSA Andrzej Daczyński /spr./**

Sędziowie: **SSA Krzysztof Józefowicz**

SSO Andrzej Adamczuk

Protokolant: **st. sekr. sąd. Kinga Kwiatkowska**

po rozpoznaniu w dniu 27 września 2017 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **(...)' S (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P.**

przeciwko **Bank (...) spółka akcyjna z siedzibą we W.**

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 11 marca 2015 r. sygn. akt IX GC 1337/14

1. oddała apelację;
2. zasądza od powoda na rzecz pozwanego 5.400 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Krzysztof Józefowicz Andrzej Daczyński Andrzej Adamczuk

I ACa 691/17

UZASADNIENIE

Powód M. H.(...) (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w P. dochodził od pozwanego Banku (...) Spółki Akcyjnej we W. kwoty 831,476,75 zł tytułem zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia. Było ono następstwem pobrania od (...) Spółki Akcyjnej w S., w realizacji zawartej między stronami umowy przelewu wierzytelności na zabezpieczenie spłaty zobowiązania kredytowego powoda, należności z tytułu odsetek karnych za okres od dnia 28 lutego 2007 r. do dnia 19 lutego 2014 r., nie przysługujących pozwanemu, gdyż wyliczonych według zasad przewidzianych w umowie kredytowej dla kredytu przeterminowanego. Z ostrożności procesowej powód wskazał, że podstawą żądania mogą być postanowienia umowy przelewu zobowiązujące pozwanego do należytego rozliczenia wszelkich kwot otrzymanych od (...) S.A.

Wyrokiem z dnia 11 marca 2015 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił powództwo i orzekło kosztach postępowania.

Podstawą tego orzeczenia były następujące ustalenia faktyczne:

Strony, w ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej, zawarły w dniu 23 grudnia 2004 r. umowę o kredyt inwestycyjny, który został udzielony powodowi w kwocie 2.291.948 zł na zakup lokalu użytkowego od (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w S. oraz umowę o przelew oznaczonych wierzytelności, w tym wobec (...) S.A. w S., pod warunkiem rozwiązującym, dla zabezpieczenia wierzytelności pozwanego wynikających z umowy kredytowej.

Kredytobiorca zobowiązał się do spłaty wykorzystanego kredytu w terminach i kwotach określonych w harmonogramie, stanowiącym załącznik do umowy kredytu. Zgodnie z postanowieniami tej umowy, w przypadku niewywiązania się przez powoda z terminowej spłaty kredytu lub jego raty, miał on zapłacić pozwanemu odsetki od kredytu przeterminowanego. Kredyt przeterminowany oprocentowany był wg stawki zmiennej, odpowiadającej dwukrotnej wysokości stopy kredytu lombardowego NBP. Odsetki od kredytu przeterminowanego naliczane były wg zasad określonych do naliczania odsetek od kredytu wykorzystanego. Od dnia następnego po dniu wymagalności, od niespłaconej kwoty kredytu naliczane było oprocentowanie od kredytu przeterminowanego. Odsetki od kredytu przeterminowanego były niezwłocznie wymagalne.

Skutki naruszenia postanowień umowy przez powoda zostały określone w §6.01 umowy kredytowej, w ten sposób, że w przypadku gdy zagrożona była terminowa spłata kredytu z powodu złego stanu majątkowego kredytobiorcy, pozwany mógł, w szczególności, wypowiedzieć umowę w całości lub w części - z zachowaniem 30-dniowego terminu wypowiedzenia, a w razie zagrożenia upadłością kredytobiorcy - z zachowaniem 7-dniowego terminu wypowiedzenia oraz zażądać od kredytobiorcy, po upływie okresu wypowiedzenia, niezwłocznego zwrotu wykorzystanego kredytu, wraz z odsetkami należnymi pozwanemu bankowi za okres korzystania z kredytu.

Strony ustaliły, że umowa przelewu ma m.in. taki skutek, że w przypadku powstania zaległości w spłacie jakiegokolwiek należności z tytułu umowy kredytowej lub innego naruszenia obowiązku wynikającego z tej umowy, Bank upoważniony był do zaliczenia otrzymanych na podstawie umowy cesji środków, na poczet zadłużenia wynikającego z umowy kredytowej, przed nadejściem terminów spłaty ustalonych w umowie kredytowej.

Wobec braku spłaty należności objętej umową kredytu, pozwany wypowiedział powodowi umowę kredytu ze skutkiem na dzień 28 lutego 2007 r. W tym samym dniu pozwany wystawił bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) obejmujący wymagalne zobowiązanie powoda w kwocie 1.075.645,04 zł na którą składały się: kapitał w wysokości 1.047.960,22 zł i odsetki w kwocie 27.684,82 zł liczone za okres od 1 października 2006 r. do 27 lutego 2007 r.

Postanowieniem z dnia 30 kwietnia 2007 r. Sąd Rejonowy w Poznaniu nadał klauzulę wykonalności na ww. bankowy tytuł egzekucyjny na kwotę 1.075.645,04 zł z odsetkami: według zmiennej stopy procentowej w wysokości dwukrotności oprocentowania kredytu lombardowego NBP, wynoszącej na dzień sporządzenia bankowego tytułu egzekucyjnego 11% w stosunku rocznym, od kwoty 1.047.960,22 zł od dnia 28 lutego 2007 r. do dnia zapłaty, według ustawowej stopy procentowej wynoszącej na dzień sporządzenia bankowego tytułu egzekucyjnego 11,5% w stosunku rocznym, od kwoty 27.684,82 zł od 28 lutego 2007 r. do dnia zapłaty, z zastrzeżeniem, że całkowita kwota wyegzekwowana na podstawie tego tytułu nie może przekroczyć 4.583.896 zł. Postępowanie egzekucyjne wszczęte przez wierzyciela - Bank (...) S.A. we W. w oparciu o ten tytuł wykonawczy uległo umorzeniu,

W związku z odstąpieniem przez powoda od umowy ze spółką (...), pozwany jako cesjonariusz wystąpił przeciwko tej spółce z powództwem o zwrot ceny sprzedaży wpłaconej przez powoda na poczet realizacji postanowień rozwiązanej umowy.

Wyrokiem z dnia 11 lutego 2014 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu w sprawie o sygn.

I Aca 1201/13 zasądził od (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (...) w S. na rzecz Banku (...) S.A, we W. kwotę 4.806.948 zł z ustawowymi odsetkami od 6 lutego 2012 r. Interwencję uboczną w tej sprawie zgłosił Mr. H.'s (...) sp. z o.o. w P..

W dniu 20 lutego 2014 r. na rachunek pozwanego wpłynęła kwota 6.293.357,37 zł, wpłacona w imieniu (...) sp. z o.o. (...)zgodnie z powyższym tytułem.

Kwota ta, w oparciu o łączącą strony umowę przelewu wierzytelności, została zaliczona przez pozwanego w szczególności na spłatę zadłużenia kredytowego powodowej spółki z tytułu umowy kredytowej opiewającego na łączną sumę 1.913.639,79 zł, w tym: zadłużenia z tytułu kapitału w kwocie 1.047.960,22 zł, odsetek przeterminowanych w kwocie 27.684,82 zł {naliczonych do 27 lutego 2007 r.}, odsetek karnych w kwocie 831.476,75 zł {liczonych od 28 lutego 2007 r. do 19 lutego 2014 r.}, kosztów w kwocie 6.518 zł. Pozostała po rozliczeniu kwota 4.021.213,42 zł została w dniu 28 lutego 2014 r. przelana przez pozwanego na rachunek bankowy powoda.

Odsetki w kwocie 831.476,75 zł naliczone zostały przez pozwanego zgodnie z brzmieniem klauzuli wykonalności nadanej na bankowy tytuł egzekucyjny postanowieniem Sądu Rejonowego w Poznaniu z 30 kwietnia 2007 r., w następujący sposób: od kapitału w kwocie 1.047.960,22 zł wg zmiennej stopy procentowej w wysokości dwukrotności oprocentowania kredytu lombardowego NBP od 28 lutego 2007 r. do dnia zapłaty i od kwoty 27.684,82 zł wg ustawowej stopy procentowej od 28 lutego 2007 r. do dnia zapłaty.

Pismem z 23 lipca 2014 r. powód wezwał pozwanego do zapłaty kwoty dochodzonej pozwem w terminie 3 dni od otrzymania wezwania. Pozwany nie uczynił zadość temu żądaniu.

W świetle tak ustalonych okoliczności faktycznych Sąd Okręgowy uznał powództwo za bezzasadne.

Za bezsporne uznał, że pozwany otrzymał od (...) sp. z o.o. (...) w S. dniu 20 lutego 2014 r. kwotę 6,293.357,37 zł. Był on uprawniony do uprzedniego wystąpienia na drogę sądową o jej zapłatę, z uwagi na zawarcie przez strony niniejszego postępowania dwóch niekwestionowanych umów; umowy o kredyt inwestycyjny nr (...) oraz związanej z nią umowy o przelew wierzytelności. Umowa przelewu wierzytelności miała zabezpieczyć wierzytelności pozwanego wynikające z ww. umowy kredytowej. Pozwany zaś w oparciu o zasady wynikające z umowy kredytu z powodem, zaliczył kwotę otrzymaną od spółki (...), na spłatę zadłużenia kredytowego powodowej spółki z tej umowy i zatrzymał z kwoty wpłaconej, w szczególności dochodzoną w tym procesie przez powoda kwotę 831.476,75 zł, jako odsetki karne liczone od dnia wymagalności kwoty kredytu i odsetek (tj. od 28 lutego 2007 r.) do dnia poprzedzającego wpłatę dokonaną przez (...) sp. z o.o.(...)

Spór pomiędzy stronami dotyczył zasadniczo kwestii prawnych, strony inaczej rozumiały bowiem postanowienia łączącej je umowy kredytowej. Powód kwestionował uprawnienie pozwanego do naliczania odsetek karnych, w związku z wypowiedzeniem umowy kredytu, nie podważał jednak wyliczenia matematycznego kwoty odsetek, w związku z wypowiedzeniem umowy kredytu, podstaw do złożenia przez pozwanego oświadczenia o wypowiedzeniu umowy kredytowej oraz jego skuteczności. Wskazywał jedynie, że pozwany od dnia wypowiedzenia umowy kredytowej, nie mógł naliczyć, od kwoty udzielonego kredytu, tzw. odsetek karnych wg stawki zmiennej, odpowiadającej dwukrotnej wysokości stopy kredytu lombardowego NBP, a co najwyżej odsetki ustawowe.

Skoro niewątpliwe było, że pozwany - wskutek okoliczności za które odpowiedzialność ponosi powód - wypowiedział umowę kredytową na podstawie § 6.01 ust. 2 umowy stron, to mógł w myśl tego postanowienia umownego-zażądać od powoda zwrotu wykorzystanego kredytu, wraz z odsetkami należnymi mu za okres korzystania z niego. Przywołane postanowienie umowne nie precyzowało jednak wysokości odsetek należnych pozwanemu. Mimo to, w ocenie Sądu, w analizowanej sprawie nie zachodzą podstawy do stosowania przepisu art. 359 § 2 k.c. z którego wynika, że jeżeli wysokość odsetek nie jest w inny sposób określona, należą się odsetki ustawowe. Przyznał natomiast rację pozwanemu, że w zaistniałej sytuacji zastosowanie znajdzie postanowienie § 3.05 ust. 1-5 umowy kredytowej, w którym wskazano, że w przypadku niewywiązania się przez powoda z terminowej spłaty kredytu lub jego raty (co było wszak bezsporne), powód zapłaci pozwanemu odsetki od kredytu przeterminowanego. W kolejnym ustępie strony podały wysokość tych odsetek - wg stawki zmiennej, odpowiadającej dwukrotnej wysokości stopy kredytu lombardowego NBP. Zgodnie z § 3.05 ust. 4 umowy kredytowej stron, od dnia następnego po dniu wymagalności od niespłaconej kwoty kredytu naliczane mogło być oprocentowanie od kredytu przeterminowanego. Odsetki te miały być niezwłocznie wymagalne

(§3,05 ust. 5 umowy stron). Strony nie przewidziały przy tym wyłączenia uprawnienia pozwanego do naliczania odsetek od kredytu przeterminowanego w przypadku wypowiedzenia umowy kredytowej. Wskutek wypowiedzenia przez pozwanego, zgodnie z § 6.01. ust. 2 umowy, wymagalna stała się niezwłocznie kwota wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami za okres korzystania z kredytu. Bezsparnie zaś pozwany wypowiedział umowę kredytu ze skutkiem na dzień 28 lutego 2007 r. i od tego dnia, zdaniem Sądu, mógł naliczać powodowi odsetki karne wg stawki zmiennej, odpowiadającej dwukrotnej wysokości stopy kredytu lombardowego NBP. Zarówno kredyt, jak i odsetki były już wymagalne, powód nie wywiązał się z terminowej spłaty kredytu. Przeto pozwanemu należały się odsetki od kredytu przeterminowanego.

Takie rozumienie postanowień umowy znalazło zresztą swoje odzwierciedlenie w prawomocnym postanowieniu Sądu Rejonowego w Poznaniu z 30 kwietnia 2007 r. w sprawie XVII Co 2787/07 o nadaniu klauzuli wykonalności na bankowy tytuł egzekucyjny wystawiony przez pozwanego ze względu na wypowiedzenie rzeczowej umowy kredytu i zadłużenie powoda.

Sąd nie podzielił argumentacji powoda, że prawo do naliczania odsetek karnych za opóźnienie w spłacie pożyczki, wiązało strony tylko w okresie trwania umowy, a po jej wypowiedzeniu nie mogło być dalej stosowane. Wypowiedzenie jest sposobem zakończenia stosunku umownego na przyszłość (ex nunc) w drodze oświadczenia woli jednej ze stron umowy. Nie powoduje ono jednak zawsze, jak błędnie przyjmuje powód, całkowitego ustania skuteczności wszystkich postanowień umownych i traktowania umowy jako niezawartej. Strony mogą bowiem w ramach swobody umów (art. 3531 k.c.) przy zawieraniu umowy określić skutki jej ewentualnego, przyszłego wypowiedzenia, oznaczając np. sposób zwrotu świadczeń, bądź też inne, dodatkowe obowiązki stron, aktualizujące się w razie wypowiedzenia umowy przez jedną z nich. Taka też sytuacja wystąpiła w niniejszej sprawie, w której strony uzgodniły, że w razie wypowiedzenia umowy kredytu (w związku z brakiem jego terminowej spłaty), wierzytelność o zwrot wypłaconej kwoty staje się natychmiast wymagalna (§ 6,01. ust. 2 tiret piąty umowy stron), a od zadłużenia naliczane są odsetki umowne w wysokości dwukrotności stopy kredytu lombardowego NBP (§3.05 ust. 1-5 w zw. z § 6.01. ust. 2 tiret piąty umowy stron i art. 481 § 1 i 2 k.c.).

Strony przewidziały ten skutek właśnie na wypadek wypowiedzenia umowy. Mimo wypowiedzenia dokonanego przez poprzednika pozwanego postanowienia §3.05 ust. 1-5 w zw. z §6.01. ust. 2 tiret piąty umowy pozostały zatem w mocy, gdyż taka była wola stron wyrażona w umowie kredytu. Odsetki te nie przekraczały też stawki odsetek maksymalnych, przewidzianej w art. 359 § 21 k.c. (pozwany żądał dwukrotności, a odsetki maksymalne wynoszą czterokrotność stopy kredytu lombardowego NBP), stąd nie było podstaw do podważania obciążenia powoda tymi odsetkami, tak za okres przed rozwiązaniem umowy wskutek wypowiedzenia, jak i od dnia 28 lutego 2007 r. do 19 lutego 2014 r. Nawet gdyby jednak przyjąć - tak jak twierdził na rozprawie zawodowy pełnomocnik powoda - że pozwany mógł naliczyć jedynie odsetki ustawowe od kwoty wykorzystanego kredytu, to zauważyć trzeba, że gdyby pozwany dokonał takiego naliczenia, to wówczas kwota zatrzymanych przez niego odsetek byłaby wyższa. Notoryjne i bezsporne było, że stopa odsetek ustawowych wynosiła w dniu wytoczenia powództwa 13%. Zatem jest ona znacznie wyższa niż dwukrotność oprocentowania kredytu lombardowego NBP, która to na dzień sporządzenia bankowego tytułu egzekucyjnego wynosiła 11%. Oznacza to, że nawet bez dokonywania działań matematycznych można a priori uznać, że kwota zatrzymanych przez pozwanego odsetek karnych (umownych) jest niższa od tej jaką zatrzymałby on, gdyby zastosował przepis art. 481 § 2 zd. I k.c. i naliczył odsetki za opóźnienie w wysokości odsetek ustawowych. Nie ulega bowiem żadnej wątpliwości, że w myśl przepisu art. 481 § 1 k.c. jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Odsetki naliczone od kwoty 1.047.960,22 zł od dnia 28 lutego 2007 r. do dnia 19 lutego 2014 r., a więc za okres 7 lat, przekroczyłyby 80% pozostałej do spłaty należności głównej.

Z uwagi na powyższe, w analizowanej sprawie nie można uznać, by pozwany zatrzymując tytułem odsetek kwotę dochodzoną pozwem, uczynił to bez tytułu prawnego.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy powództwo oddalił, o kosztach procesu orzekając na podstawie art. 98 § i § 3 k.p.c.

Od powyższego wyroku apelację złożyła strona powodowa zaskarżając go w całości. Skarżący zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

- art. 65 k.c. w zw. z art. 481 § 2 k.c. polegające na błędnej wykładni oświadczenia woli stron - umowy zawartej przez powoda z Bankiem (...) S.A. o kredyt inwestycyjny nr (...) z dnia 23 grudnia 2004 roku - skutkującej przyjęciem, że strony zastrzegły uprawnienie do naliczenia odsetek od kredytu przeterminowanego również na wypadek wypowiedzenia umowy Kredytu i powstania obowiązku zwrotu wykorzystanej kwoty kredytu wraz z oprocentowaniem podczas, gdy umowa kredytu w przypadku wypowiedzenia umowy Kredytu przewiduje odmienne rozszczenie Banku w stosunku do roszczenia powstającego w przypadku nieterminowej spłaty części lub całości kredytu,

- art. 405 k.c. poprzez jego niezastosowanie podczas gdy z oceny materiału dowodowego wynika, że pozwany, rozliczając z powodem odsetki karne od kredytu przeterminowanego uzyskał bez podstawy prawnej korzyść kosztem powoda, a to z uwagi na okoliczność wypowiedzenia umowy kredytu i powstania innego roszczenia po stronie Banku niż roszczenia o zapłatę odsetek od kredytu przeterminowanego.

W powołaniu na te zarzuty powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie od pozwanego kwoty 831.476,75 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 2 sierpnia 2014 r. do dnia zapłaty oraz zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych. Ewentualnie domagał się uchylecia zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Wniósł też zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację pozwany wniósł o jej oddalenie w całości i zasądzenie od powoda kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 29 listopada 2015 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu oddalił apelację.

Sąd ten w całości podzielił zarówno poczynione przez Sąd I instancji ustalenia faktyczne, przyjmując je jako własne, jak i też dokonaną przez ten Sąd ocenę zebranego materiału dowodowego.

Sąd odwoławczy dokonał wykładni umowy w myśl której, skoro nie zawiera ona wyłączenia uprawnienia naliczenia odsetek od kredytu przeterminowanego w wypadku wypowiedzenia, bądź ustalenia ich w winny sposób, jak przewidziany w § 3.05 ust. 4 umowy, to pozwanemu należały się odsetki według stawki zmiennej, odpowiadającej dwukrotnej wysokości stopy kredytu lombardowego NBP. Wskazał, że nie ma podstaw do przyjęcia, że taki sposób naliczania odsetek wiązał strony tylko w okresie obowiązywania umowy. Wypowiedzenie jest sposobem zakończenia stosunku zobowiązaniowego na przyszłość, ale nie powoduje całkowitego ustania skuteczności wszystkich postanowień umownych. Strony umowy kredytowej korzystając ze swobody zawierania umów, uzgodniły sposób postępowania w razie jej wypowiedzenia i pozostawiły w mocy postanowienia dotyczące odsetek. Jako podstawę ich pobierania Sąd wskazał § 3.05 ust. 1 -5 w zw. § 6.01. ust. 2 tiret piąty umowy i art. 481 § 1 i 2 k.c.

Sąd drugiej instancji podkreślił, że stanowisko powódki pozostaje w sprzeczności z racjonalną wykładnią istoty umowy kredytu oraz prowadzi do nieuzasadnionego pozbawienia pozwanego uprawnienia do naliczania tzw. odsetek karnych od kredytu przeterminowanego tylko z tego powodu, że umowa została wypowiedziana przez bank, zaś jej postanowienia nie zawierają odnoszącego się do tej sytuacji i odmiennego jak w § 3.05. ust. 4 uregulowania w przedmiocie odsetek.

Stwierdził ponadto, że nie zostały przekroczone stawki maksymalnych odsetek przewidziane w art. 359 § 2 1 k.c. Nawet gdyby przyjąć, że strony nie umówiły się co do wysokości odsetek, to w myśl art. 69 prawa bankowego, pozwanemu

należało się wynagrodzenie za korzystanie przez powoda z kredytu w postaci odsetek, co znajduje potwierdzenie w treści art. 481 § 2 zd.1 k.c. Naliczenie natomiast odsetek ustawowych, jak trafnie wskazał sąd I instancji, z uwagi na ich ówczesną wysokość byłoby niekorzystne dla powoda, stąd jego stanowisko, co do ewentualnej możliwości obciążenia go odsetkami wyłącznie w wysokości ustawowej wydaje się być nieracjonalne. Ubocznie Sąd zauważył, że powód nie kwestionował tożsamesgo sposobu naliczania odsetek wskazanego w klauzuli wykonalności, jaką opatrzone wydany przeciwko niemu bankowy tytuł egzekucyjny.

Powód nie wykazał zatem, że pozwany rozliczając zgodnie z postanowieniami umowy odsetki karne od wypowiedzianej skutecznie umowy, uzyskał bez podstawy prawnej korzyść kosztem majątku powoda.

Na skutek skargi kasacyjnej powoda, wyrokiem z dnia 7 marca 2017 r. Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd ten wskazał, że wypowiedzenie umowy przez bank w wyniku jej naruszenia przez kredytobiorcę ma charakter sankcyjny. Uprawnienie to jest realizowane przez dokonanie jednostronnej czynności prawnej prawno-kształtującej i powoduje z upływem terminu wypowiedzenia, nie tylko następcze wygaśnięcie zobowiązania, ale i ukształtowanie dalszych stosunków prawnych. Ich przedmiot i zakres wyznaczają zasady ogólne prawa zobowiązań oraz, w oznaczonym zakresie, treść dotychczasowej umowy. Z jednej strony ustaje obowiązek banku udostępnienia kolejnych transz kredytu, z drugiej powstaje uprawnienie do rozliczenia kredytu już wykorzystanego przez kredytobiorcę.

Kwota wykorzystanego kredytu, której termin płatności nie nadszedł staje się wymagalna z chwilą rozwiązania umowy i powstaje obowiązek jej zwrotu w wysokości nominalnej. Co do niej nie doszło do opóźnienia ani zwłoki dłużnika w spełnieniu świadczenia pieniężnego. Oczywistym jest zatem, że do tej części wierzytelności nie mogą mieć również zastosowania odsetki od kredytu przeterminowanego, przewidziane na wypadek uchybienia datom zwrotu spełnienia świadczeń wskazanych w harmonogramie spłat. W judykaturze i piśmiennictwie utrwalone jest stanowisko, że pomimo ustalania stosunku umownego oznaczone postanowienia umowy, dotyczące takich zagadnień jak zasady dalszych rozliczeń czy kary umowne na wypadek odstąpienia od umowy mogą wiązać nadal, jeżeli strony tak wyraźnie postanowiły. Zastrzeżenia takie mogą dotyczyć również następczych skutków wypowiedzenia umowy kredytu.

W ustosunkowaniu do zarzutu naruszenia art. 65 w zw. z art. 481 § 2 kc, Sąd Najwyższy wskazał na nierównowagę stron, w sytuacji kiedy umowa o kredyt zawarta zostaje przy wykorzystaniu ogólnych warunków umów także wówczas, gdy kredytobiorcą nie jest konsument a przedsiębiorca. Z tych względów wszelkie postanowienia umowy, wprowadzające odstępstwa od ogólnych zasad rozliczeń stosunków zobowiązaniowych powinny być sformułowane jednoznacznie. Zgodnie z przyjmowaną na gruncie art. 65 kc kombinowaną metoda wykładni, w braku zgodnego rozumienia treści złożonego oświadczenia woli, za prawnie wiążące należy uznać znaczenie oświadczenia ustalone według obiektywnego wzorca wykładni. Wykładnia umowy nie może polegać na odczytywaniu pojedynczych fragmentów tekstu, tylko na dokonywaniu wszechstronnej oceny zwerbalizowanej na piśmie treści, przy uwzględnieniu innych jej postanowień, a także takich okoliczności jak rokowania poprzedzające zawarcie, cel umowy, rozumieniu tekstu, zachowania stron.

Odnosząc się do zarzutu skargi dotyczącego związania sądu tytułem wykonawczym wydanym przeciwko powodowej spółce Sąd Najwyższy wskazał, że w przedmiotowym przypadku przelew był powierniczą czynnością prawną i miał na celu zabezpieczenie kredytu. Z datą wymagalności roszczeń wynikających z umowy kredytu wierzytelność przeszła zatem z majątku cedenta do majątku cesjonariusza, jednakże cesjonariusz mógł zrealizować wierzytelność tylko w zakresie jaki był rzeczywiście niezbędny dla pokrycia roszczenia o zwrot kredytu, a resztę zobowiązany był wydać cedentowi. Przelew na zabezpieczenie ma charakter kauzalny, co oznacza, że w tej relacji podmiotowej istnienie podstawy prawnej przysporzenia, wysokość wierzytelności, zakres realizacji zabezpieczenia określał stosunek podstawowy łączący cedenta i cesjonariusza (umowa kredytu) oraz wynikające stąd rzeczywiste, właściwe wyliczone zobowiązania powoda, a nie zakres tytułu wykonawczego wydanego w innym postępowaniu.

Z kolei zagadnieniem uchylającym się spod kognicji Sądu Najwyższego jest dopuszczalność rozliczenia między stronami środków pobranych przez bank z tytułu zabezpieczenia przy zastosowaniu innej stopy procentowej odsetek.

Sąd Apelacyjny, po ponownym rozpoznaniu sprawy, zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd odwoławczy podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy, jako mające podstawę w zgromadzonym materiale dowodowym, tym bardziej że nie były one przez strony kwestionowane.

Poza sporem pozostawały w szczególności okoliczności faktyczne będące podstawą wypowiedzenia umowy kredytowej, a strony nie negocjowały również (należącej już do sfery ocen prawnych) skuteczności wypowiedzenia umowy kredytowej w świetle przyjętych okoliczności faktycznych, przepisów umowy i zapisów prawa bankowego. W sprawie nie zachodzi sytuacja wypowiedzenia umowy po upływie okresu trwania umowy, wyznaczonego terminem płatności ostatniej raty, stąd nie istnieje - akcentowana przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 7 marca 2017 r, - konieczność oceny wypowiedzenia umowy kredytowej w aspekcie prawnej skuteczności w świetle art. 75 prawa bankowego.

Przedmiotem sporu przez cały czas trwania procesu pozostawała zasadność zatrzymania przez pozwanego bank, sumy wpłaconej przez W. na podstawie wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 11 lutego 2014 r., w zakresie kwoty 831.476,75 zł, opowiadającej wysokości odsetek karnych naliczonych od wartości kredytu wykorzystanego przez powoda i postawionego w stan wymagalności na skutek wypowiedzenia umowy kredytowej.

Roszczenie o zapłatę tej sumy powód wywodził z przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (art. 405 k.c.), przy czym jako podstawę ewentualną żądania wskazał postanowienia umowy przelewu zobowiązujące pozwanego do należytego rozliczenia wszelkich kwot otrzymanych od (...) S.A., nawiązując tym samym do reżimu odpowiedzialności za nienależyte wykonywanie zobowiązań umownych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, pierwsza z podstaw roszczenia nie mogła znaleźć w sprawie zastosowania.

Wskazać należy, że możliwość zaspokojenia przez pozwanego bank, należności z tytułu kredytu, z majątku dłużnika powodowego kredytobiorcy, wiązała się z zabezpieczeniem spłaty kredytu poprzez zawarcie umowy przelewu wierzytelności przysługującej powodowi wobec innego podmiotu - (...) S.A. (aktualnie (...) sp. z o.o. (...))Przelew na zabezpieczenie ma charakter kauzalny, co oznacza, że istnienie podstawy prawnej przysporzenia, wysokość wierzytelności, zakres realizacji zabezpieczenia i podstawy wyliczenia zobowiązania, określa stosunek podstawowy łączący cedenta i cesjonariusza, a zatem umowa kredytowa.

Jak wyjaśnił Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 11 lutego 2014 r. (zasądającym należność od (...) sp. z o.o. (...)) w S. na rzecz Banku (...) S.A. we W.) w § 5 umowy przelewu wierzytelności pozwanego bank jako cesjonariusz zobowiązał się do korzystania z nabytej wierzytelności w sposób niewykraczający poza granice uzasadnione zabezpieczeniem spłaty udzielonego kredytu, a w § 6 umowy zastrzeżono warunek, że w wypadku spłaty przez kredytobiorcę kredytu, przelane na rzecz banku wierzytelności staną się z powrotem własnością cedenta. Postanowienia te mają jednak znaczenie dla stosunków wewnętrznych między stronami umowy przelewu i ich nieprzestrzeganie może skutkować odpowiedzialnością odszkodowawczą cesjonariusza wobec cedenta, nie umożliwiając temu pierwszemu dysponowania przelaną wierzytelnością w stosunkach zewnętrznych, w tym dochodzenia jej od dłużnika w pełnej wysokości.

Wzajemne rozliczenia stron niniejszego procesu wynikające z wyegzekwowania przez pozwanego bank od (...) sp. z o.o. (...)w S. wierzytelności należącej uprzednio do powoda - dla pokrycia długu wynikającego z umowy kredytowej - mają zatem swoją podstawę w treści umowy przelewu i powiązanej z nią kauzalnie umowy kredytu. Stąd również źródłem dla roszczenia związanego z nieprawidłowym rozliczeniem - wykraczającym poza granice uzasadnione zabezpieczeniem spłaty udzielonego kredytu - jest stosunek zobowiązaniowy wynikający z tych umów.

Jeśli zatem pozwany, jako cesjonariusz, mógł zrealizować wierzytelność tylko w zakresie jaki był rzeczywiście niezbędny dla pokrycia roszczenia o zwrot kredytu, a resztę zobowiązany był wydać cedentowi i nie uczynił tego w pełnym rozmiarze, to nie tyle wzbogacił się kosztem cedenta bez podstawy prawnej, co naruszył umowne ustalenia stron dotyczące sposobu wzajemnych rozliczeń. Żądanie powoda może być zatem konstruowane co najwyżej w oparciu o przepisy dotyczące nienależytego wykonania zobowiązania.

W tym więc aspekcie za niezasadny uznać należy zarzut naruszenia art. 405 k.c. wskutek jego niezastosowania w okolicznościach sprawy,

W temacie wzajemnych rozliczeń - osią sporu między stronami było jakiego rodzaju odsetki należą się pozwanemu kredytodawcy w związku z postawieniem wykorzystanego kredytu w stan wymagalności na skutek wypowiedzenia umowy kredytowej. Kwestia czy powinny to być odsetki karne (jak twierdzi pozwany) czy ustawowe (jak wnosi powód) należą do sfery ocen prawnych, a ściślej sprowadza się do wykładni odpowiednich postanowień umowy kredytu.

Roszczenie banku z tytułu odsetek od niespłaconej części kredytu postawionej w stan wymagalności to bowiem jedno i to samo roszczenie niezależnie od wyników tej interpretacji. Bierze się ono z określonego stanu faktycznego, takiego mianowicie, że powód nie regulował terminowo zobowiązania kredytowego wskutek czego doszło do wypowiedzenia umowy kredytu. Nie można zatem zgodzić się ze skarżącym, że roszczenie o zapłatę odsetek karnych jest zupełnie innym roszczeniem banku (powstającym w innym warunkach faktycznych i prawnych) od roszczenia banku dotyczącego rozliczenia stron po wypowiedzeniu umowy kredytu.

Odnosząc się z kolei do kwestii interpretacji umowy kredytowej w zakresie charakteru odsetek od kredytu wykorzystanego, zastrzeżonych dla sytuacji wypowiedzenia umowy - objętej zarzutem naruszenia przepisu art. art. 65 k.c. w zw. z art. 481 § 2 k.c. - rację należało przyznać powodowi, że są to odsetki ustawowe.

Zgodnie z § 6,01 umowy, bank korzystając z uprawnienia do jej wypowiedzenia mógł zażądać od powoda zwrotu wykorzystanego kredytu, wraz z odsetkami należnymi mu za okres korzystania z niego. Przywołane postanowienie umowne nie precyzuje jednak wysokości odsetek należnych pozwanemu w takich okolicznościach. Ponieważ chodzi tu o tą część kredytu, co do której nie doszło do opóźnienia ani zwłoki dłużnika w spełnieniu świadczenia pieniężnego, przyjąć trzeba za powodem, że do tej części wierzytelności nie mogą mieć również zastosowania odsetki od kredytu przeterminowanego, przewidziane w § 3.05 ust. 1-5 umowy na wypadek uchybienia datom zwrotu spełnienia świadczeń wskazanych w harmonogramie spłat.

Jak wypowiedział się w przedmiotowej sprawie Sąd Najwyższy, postanowienia umowy, wprowadzające odstępstwa od ogólnych zasad rozliczeń stosunków zobowiązaniowych powinny być sformułowane jednoznacznie. Wymóg ten stawiać należy zwłaszcza umowom zawierającym przez banki, a zatem profesjonalistów na rynku udzielania kredytów pieniężnych z wykorzystaniem wzorów umów kredytowych.

Skoro zatem w przedmiotowej umowie brak precyzyjnego zapisu, co do tego jakiego typu odsetki należą się bankowi w sytuacji wypowiedzenia kredytu, w sprawie znaleźć musi zastosowanie art. 359 § 2 kpc, z którego wynika, że jeżeli wysokość odsetek nie jest w inny sposób określona, należą się odsetki ustawowe.

Wniosek ten nie jest jednak potwierdzeniem dla zasadności dochodzonego roszczenia, biorąc pod uwagę relację wartościową między odsetkami ustawowymi i karnymi należnymi w danym stanie faktycznym. Podczas gdy odsetki karne od kapitału 1.047.960,22 zł liczone od 28 lutego 2007 r. do 19 lutego 2014 r. i od kwoty odsetek przeterminowanych w wysokości 27.684,82 zł, zamykają się dochodzoną w procesie kwotą 831.476,75 zł, to odsetki ustawowe od tych sum, wynosząc odpowiednio 923.195,53 zł i 24.571,98 zł, razem dają kwotę 947.767,51 zł (wyliczenie na k. 296- 297).

Wynika stąd, że pozwany - w rozliczeniu umowy przelewu i umowy kredytowej - mógł zatrzymać wartość przenoszącą nawet wysokość roszczeń powoda. Na rozrachunku tym powód nie tylko nie stracił, ale nawet zyskał.

Ostatecznie zatem roszczenie powoda ocenić należało za niezasadne, również z uwzględnieniem jego podstawy ewentualnej.

W tym stanie rzeczy apelację należało oddalić, a to na podstawie art. 385 kpc.

Z mocy art. 99 kpc w zw. z art. 98 § 1 i 3 kpc zasądzono od powoda na rzecz wygrywającego spór w instancji odwoławczej pozwanego poniesione koszty zastępstwa procesowego w kwocie 5.400, ustalonej na podstawie § 2 ust. 1, § 6 pkt 7 i § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. nr 163, poz. 1349).

Krzysztof Józefowicz Andrzej Daczyński Andrzej Adamczuk

--	--	--